

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (ינואר 2019)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

בכתבה ב"בימים ההם" תואר האירוע המשמעותי של חודש שבט - ב-1896 יצא לאור ספרו של הרצל "מדינת היהודים" שאותו הסכים לפרסם רק מוציא לאור לא יהודי (מפני שהספר שמצא חן בעיניו). הספר זכה לביקורת הרסנית של יהודי וינה ושל סטפן צווייג (שכינה את הטקסט "אוילי ואטום")¹.

גלגולי היחסים שבין תנועת "מזרחי" לדורותיה לבין הציונות ומנהיגיה, מהרצל דרך בן גוריון ועד ימינו, סוקרו ב"המודיע". מחבר הכתבה טען, כי על ציבור דתי לאומי להחליט מה יהיה עתידו לאור ההתפתחויות הצפויות במדינה (הבחירות הקרובות)². "סקירה סרוגה" דומה, בשילוב של אירועים היסטוריים מכוננים ואלו המתקיימים בהווה על אודות גלגולי התנועה, הופיעה בשבועון "בקהילה"³.

ב"קולות" פורסמה חידה על דמותו של מורה ומחנך, גנן, משורר, מפקח כללי על גני הילדים בארץ ישראל ומנהל מחלקת החינוך של עיריית תל-אביב (התשובה כנראה היא אביו של נתן אלתרמן). החידה כללה פירוט של דרכו האישית והציונית, בין היתר היחשפותו לרעיונותיו של הרצל ואנשי רוח יהודיים של תקופתו⁴.

לקראת ט"ו בשבט וחגיגת 70 שנה לכנסת ישראל הוקמה תערוכת צילומים נדירים בנתב"ג. ב"ידיעות אחרונות" פורסם קובץ של תמונות היסטוריות מהתערוכה עם שילוב של הסברים על האירועים המכוננים בחיי הכנסת. ביניהם "פרידה מחוזה המדינה" – ארונו של הרצל מוצב בחוף היס בתל-אביב ב-1949⁵.

קורות חייו של "מתחרו של הרצל" - מרקו ברוך – סוקרו ב"מקור ראשון". על אף היותו של ברוך איש כריזמטי, איש מעשה, בעל חזון ציוני ורצון לסייע לעמו, ראו בו בני זמנו והרצל ביניהם סוג של "מטורף". ברוך לא הצליח בדרכו הציונית, הסתבך במאורעות מפוקפקים ושם קץ לחייו. וזאת, לדברי הכותבת, בניגוד להרצל, שפעל בכלים פוליטיים וכן הצליח לקדם את הרעיון הציוני⁶.

¹ לוי, מיטשל, א. חזון החוזה. סגולה (2019.2.1), עמ' 15.

² שלום, מ. פני היד' הלאומית לאן. המודיע (1.1.2019), עמ' 5.

³ פלרמן, יצחק. גלגול חוזר בעולם. בקהילה (3.1.2019), עמ' 50-53.

⁴ רובין, ציפי. מי הייתה הדמות שהייתה. קולות (3.1.2019), עמ' 40.

⁵ אתאלי, עמיחי. פוטו כנסת. ידיעות אחרונות (7.1.2019), עמ' 16.

⁶ שקלאר, אביה. מרקו הכובש. מקור ראשון (11.1.2019), עמ' 16-21.

ד"ר יוסי ביילין ניתח בכתבתו את ההסכם ההיסטורי בין וויצמן (יורשו של הרצל) למלך של חיג'אז פייסל והצביע על השלכות היפותטיות על יחסי ערבים-יהודים בארץ לו ההסכם היה מתממש.⁷

"האם ציונות מתה?" - שואל ארי קלקר בכתבתו ב"ג'רוזלם פוסט". את התשובה השלילית נימק בשפע הצלחות של הציונות והמדינה החל מהקונגרס הציוני הראשון שארגן הרצל וכלה בימינו אנו. עוד הדגיש, כי הציונות, הזהות היהודית והלאומיות הישראלית אף תתחזקנה אם יתגברו במדינה, ביהדות בארץ ובתפוצות על אף השסעים התרבותיים והדתיים.⁸

בכתבה ב"הארץ" השוותה ד"ר מור אלטשולר את הממשלה של נתניהו ואת "הגועליציה" שלו (בהתאם לביטוי שהמציא עוד שלונסקי) עם העץ הקורס שאותו כרסמו תולעים מושחתים שבורחים מאחריות (שרי ממשלתו, פעילי מפלגתו ועוד). על מנת לגרום לשינוי הפוליטי במדינה ולעצירת השחיתות ולהתעוררות הציבור קראה הכותבת להשתמש בדוגמתו האישית של הרצל ולחזור לאידיאלים שלו: הציונות שדוגלת בלאומיות אך לא לאומניות... יוזמה חופשית, אך לא קפיטליזם חזירי... ועוד.⁹

בתגובה לביקורת המופנית נגדו בגין כתבותיו ב"הארץ" סיפק דימיטרי שומסקי צידוק למוצאו האידיאולוגי, דעותיו ועמלו העיתונאי. שומסקי ציטט את דבריו של הרצל שקרא לסובלנות והעביר ביקורת על "הפרובלמטיקה של גלות" שהשתלטה על הציונות ההרצליאנית והובילה ל"פרקטיקות אנטי-דמוקרטיות ואימפריאליסטיות" וכינון "גרסת הלאומנית-גזענית של הציונות"; נזכר באנטישמיות שחווה בברית המועצות והשווה בין "שנאת ישראל האוקראינית" של שכניו דאז "לשנאת ישמעאל היהודית...".¹⁰

בכתבה שהופיעה ב"יבניתון" פורסמו שמות משתתפי וזוכי חידון הציונות והמורשת השישי ביבנה, שאורגן על ידי ההסתדרות הציונית העולמית והעירייה.¹¹

יצחק מאיר – אחד מראשי המפד"ל - הגיב למכתבו של מאיר איזקסון (שכלל ביקורת כלפי הציונות הדתית). מאיר הזכיר, כי לאורך ההיסטוריה לא היה רק פלג אחד לגיטימי בתנועה הציונית בכלל ובתוך "ציונות דתית" בפרט. בהקשר הזה טען כי "שיבת ציון" הייתה כורח היסטורי מיסודה והיו חולקים מה הניע את הרצל בעמלו הציוני: "ההשגחה באיש זה אחרי שהעמיד את עצמו לפקודת מגמתה", או משפט דרייפוס.¹²

בראיון שהעניק יהורם גאון הוא הזכיר את ספרו שבו הודגשה תרומתם של יהודי המזרח וצפון אפריקה לציונות עוד לפני העלייה הראשונה ולפני שהרצל חזה את החלום הציוני.¹³

⁷ ביילין, יוסי. הסכם פייסל-ויצמן: ההחמצה של כולנו. *ישראל היום*: (11.1.2019), עמ' 15.

⁸ Kalker, Ari. Is Zionism dead? *The Jerusalem Report* (11.1.2019), p. 13.

אלטשולר, מור. התולעים וסלחנות הציבור. *הארץ* (22.1.2019), עמ' 2.

¹⁰ שומסקי, דימיטרי. כן, הם שכמו מה זה להיות יהודים. *הארץ* (25.1.2019), עמ' 27.

¹¹ מטודי, דוד. משפחת ורד זכתה בחידון הציונות והמורשת למשפחות ביבנה. *יבניתון* (25.1.2019), עמ' 31.

¹² מאיר, יצחק. רק עיוור לא יראה. *הארץ* (31.1.2019), עמ' 15.

¹³ "כל הכבוד!". *ביטוח ופיננסים* (31.1.2019), עמ' 2.

